

Krzysztof Warchałowski

"Prawo Traktatów", Maria Frankowska, Warszawa 1997 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 42/1-2, 272-277

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z 26.10.1998 r., dotyczące aktów stanu cywilnego, obwieszczenia tegoż ministra z dnia 14.11.1998 r., ogłaszające wykaz stanowisk, upoważniających do wystawiania zaświadczenia, będącego podstawą do sporządzania aktu małżeństwa konkordatowego. Kolejnym tekstem zamieszczonym w aneksach jest Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski z dnia 22.10.1998 r., dotycząca małżeństwa konkordatowego wraz z załącznikiem do niej. Aneksy kończą dwa bardzo obszerne fragmenty Kodeksu Prawa Kanonicznego i Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, odnoszące się do małżeństwa.

W ostatniej części omawianej pozycji zamieszczono bogatą bibliografię dotyczącą problematyki zawacia małżeństwa.

Książka została napisana bardzo zwięzłym, jasnym językiem. Autor w sposób precyzyjny i konsekwentny analizuje przepisy związane z zawieraniem małżeństw konkordatowych, często cytując uznane w tej dziedzinie autorytety prawnicze. Niezwykle cenną inicjatywą jest zgromadzenie w aneksach wszystkich ważniejszych tekstów prawnych związanych z małżeństwem konkordatowym. Pozwala to czytelnikowi na zapoznanie się z dokumentami bez kłopotliwego ich szukania w różnych publikatorach. Kwestią do dyskusji pozostaje konieczność zamieszczenia tekstu całego konkordatu, zamiast passusów dotyczących jedynie małżeństwa oraz bardzo obszernych fragmentów dotyczących małżeństwa, z Kodeksów Prawa Kanonicznego i rodzinnego i opiekuńczego, które to pozycje zazwyczaj są w posiadaniu prawników.

Reasumując można stwierdzić, że omawiana pozycja ks. prof. Wojciecha Góralskiego stanowi cenny wkład w badania nad problemami związanymi z zawieraniem małżeństw konkordatowych, a także w upowszechnianie tej tematyki w polskim środowisku prawniczym.

Ks. Zbigniew Janczewski

Maria Frankowska, Prawo Traktatów, Warszawa 1997, ss. 254.

Nakładem Oficyny Wydawniczej Szkoły Głównej Handlowej ukazało się na rynku księgarskim opracowanie Marii Frankowskiej dotyczące najważniejszej dziedziny prawa międzynarodowego publicznego jakim jest prawo traktatów. Autorka książki jest znanym specjalistą w zakresie omawianego prawa. W latach 1962 – 1970 prowadziła wykłady na Wydziale Handlu Zagranicznego SGPiS. Badania naukowe kontynuowała w Instytucie Państwa i Prawa PAN w Warszawie oraz w Centrum Badań Traktatowych /Treaty Research Center/ Uniwersytetu Waszyngtońskiego w USA. Od 1984 r. jest profesorem Wydziału Prawa Uniwersytetu Południowego w Illinois w Stanach Zjednoczonych a także przewodniczącą Sekcji Prawa Międzynarodowego Stowarzyszenia Amerykańskich Wydziałów Prawa /Association of American Law Schools/.

Istnienie społeczności międzynarodowej składającej się z suwerennych państw oraz innych podmiotów wyposażonych w zdolność do działań na płaszczyźnie międzynarodowej, utrzymujących wzajemne stosunki, jest podstawowym faktem społeczno – politycznym współczesnego świata. Konsekwencją tego faktu jest konieczność istnienia specjalnego zespołu norm regulujących wzajemny obrót między tymi podmiotami. Normy te wyrosły na podłożu stosunków międzypaństwowych i są ich odbiciem, mają charakter norm prawnych i nazywane są prawem międzynarodowym publicznym. Rozwój tego prawa ma swój początek w zamierzczłych czasach starożytności. Jednak kodyfikacja tej gałęzi prawa nastąpiła dopiero w drugiej połowie XIX w. Aż do tego czasu przez wiele stuleci prawo międzynarodowe nie było sprecyzowane, usystematyzowane i ujęte w formę pisemną, ale opierało się na normach zwyczajowych wytworzonych i kształtowanych przez długotrwałą praktykę państw /*usus longevus*/. Mimo wielu prób kodyfikacji prawa traktatów podjętych w ostatnich dziesięcioleciach, przełomowe znaczenie uzyskały dopiero prace prowadzone pod auspicjami ONZ. Zaowocowały one opracowaniem i przyjęciem *Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 23 maja 1969 r.*, która stanowi zasadniczy trzon kodyfikacji tego prawa i cieszy się powszechną akceptacją państw. Zawarcie dwóch następnych umów: *Konwencji wiedeńskiej o sukcesji państw w odniesieniu do traktatów 23 sierpnia 1978 r.* oraz *Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów między państwami a organizacjami międzynarodowymi lub organizacjami międzynarodowymi 21 marca 1986 r.* sprawiło, że współczesne prawo traktatów jest w swym podstawowym zarysie skodyfikowane. Unormowania prawne zawarte w „wiedeńskim prawie traktatów” stały się w sposób zasadniczy przedmiotem niniejszego opracowania.

W zamyśle Autorki, co zostało podkreślone w przedmowie, książka przeznaczona jest dla szerokiego kręgu czytelników. Przede wszystkim jednak ma służyć studentom prawa i administracji oraz innych kierunków ekonomiczno – społecznych i politycznych. Pomocna może okazać się również dla osób działających w sferze międzynarodowych stosunków gospodarczych i politycznych.

Publikacja składa się z wprowadzenia, 8 rozdziałów, zakończenia oraz potrójnego aneksu. Cennym wydaje się być zamieszczenie po każdym rozdziale spisu zarówno krajowej jak i zagranicznej literatury fachowej.

Rozdział I zatytułowany „*Kodyfikacja prawa traktatów*” (ss. 17 – 32) przedstawia najpierw w formie krótkiego wprowadzenia historię kodyfikacji prawa traktatów. Po tym Autorka charakteryzuje w sposób ogólny konwencje wiedeńskie.

Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 1969 r. składa się z 85 artykułów podzielonych na 8 części oraz załącznika.

Część I. Wstęp (art. 1 – 5)

Część II. Zawieranie i wejście w życie traktatów (art. 6 – 25)

Część III. Przestrzeganie, stosowanie i interpretacja traktatów (art. 26 – 38)

Część IV. Poprawki i modyfikacja traktatów (art. 39 – 41)

Część V. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie stosowania traktatów (art. 42 – 72)

Część VI. Postanowienia różne (art. 73 – 75)

Część VII. Depozytariusze, notyfikacje, poprawianie błędów, rejestracja (art. 76 – 80)

Część VIII. Postanowienia końcowe. (art. 81 – 85).

Konwencja o sukcesji państw w odniesieniu do traktatów z 1978 r. zawiera 50 artykułów ujętych w 7 następujących częściach:

Część I. Postanowienia ogólne (art. 1 – 14)

Część II. Sukcesja w odniesieniu do części terytorium (art. 15)

Część III. Nowe państwa niepodległe (art. 16 – 30)

Część IV. Zjednoczenie i podział państw (art. 31 – 38)

Część V. Postanowienia różne (art. 39 – 40)

Część VI. Załatwianie sporów (art. 41 – 45)

Część VII. Postanowienia końcowe (art. 46 – 50).

Konwencja o prawie traktatów między państwami a organizacjami międzynarodowymi lub organizacjami międzynarodowymi z 1986 r. stanowi wierne odbicie Konwencji z 1969 r. z tą różnicą, że dotyczy organizacji międzynarodowych. Zachowano jednak prawie identyczną terminologię i numeracje postanowień. Niemniej jednak jest to akt prawa międzynarodowego całkowicie odrębny i samodzielny.

Rozdział II „*Istota i forma umowy międzynarodowej*” (ss. 33 – 51) omawia umowę międzynarodową jako podstawowe źródło prawa traktatów. Autorka podaje definicje umowy międzynarodowej a następnie wyróżnia poszczególne rodzaje umów przyjmując jako kryterium treść oraz cechy formalnoprawne. Ostatni paragraf rozdziału poświęcony został formie oraz regułom postępowania jakie w praktyce wytworzyły się przy zawieraniu umów między państwami i innymi podmiotami prawa międzynarodowego publicznego.

Rozdział III „*Zawieranie umów międzynarodowych*” (ss. 53 – 100) dotyczy zagadnień związanych z samą procedurą zawierania umowy międzynarodowej. W pierwszej części rozdziału przedstawione zostały zagadnienia ogólne:

a) strony umów międzynarodowych

b) organy kompetentne do zawierania umów

- głowa państwa

- rząd

- premier

- minister spraw zagranicznych

- inni ministrowie

c) pełnomocnictwa

d) stosunki dyplomatyczne i konsularne a zawieranie umów międzynarodowych.

Druga część przedstawia poszczególne etapy zawierania umowy międzynarodowej:

- a) tryb prosty zawierania umowy
 - rokowania
 - podpisanie
 - parafowanie
 - wymiana dokumentów tworzących umowę
 - tryb szczególny
- b) tryb złożony zawierania umowy
 - podpisanie lub wymiana dokumentów tworzących umowę
 - wyrażenie ostatecznej zgody na związanie się umową /ratyfikacja, zatwierdzenie, przyjęcie/.

Dopełnienie rozdziału stanowi przedstawienie przez Autorkę możliwości przystąpienia do umowy wielostronnej przez inne państwa czy podmioty, które nie uczestniczyły w jej powstawaniu, a także omówienie takich instytucji jak możliwość zastrzeżeń, depozytariusz umowy międzynarodowej czy rejestracja i publikacja umów.

Rozdział IV książki *„Przestrzeganie, stosowanie i interpretacja umów międzynarodowych”* (ss. 101 – 132) traktuje o fundamentalnych zasadach jakimi powinny kierować się państwa oraz inne podmioty prawa międzynarodowego zaciągające zobowiązania z tytułu bycia stroną umowy międzynarodowej.

Do podstawowych zasad dotyczących przestrzegania i stosowania umów międzynarodowych należą dwie. Pierwsza wynika z art. 26 konwencji z 1969 r. – *„Każdy będący w mocy traktat wiąże jego strony i winien być wykonywany przez nie w dobrej wierze”/ pacta sunt servanda/*. Drugą formułuje art. 28 tejże konwencji – *„Traktaty nie mają mocy wstecznej” /lex retro non agit/*.

Jeżeli chodzi o reguły interpretacyjne to wspomniana konwencja mówi, że:

- traktat należy interpretować w dobrej wierze;
- zgodnie ze zwykłym znaczeniem użytych wyrazów;
- poszczególnym wyrazom należy nadawać znaczenie nie w ujęciu abstrakcyjnym ale w ich kontekście i w świetle przedmiotu i celu. (art. 31 ust. 1)

W piątym rozdziale *„Nieważność umowy międzynarodowej”* (ss. 133 – 147) omówione zostały wyliczone przez konwencję z 1969 r. przyczyny nieważności traktatu lub zgody państwa na związanie się traktatem. Należą do nich:

1. naruszenie norm dotyczących kompetencji organów państwa,
2. naruszenie szczególnych ograniczeń dotyczących upoważnienia do wyrażenia zgody państwa na związanie się traktatem,
3. błąd,
4. oszustwo,
5. przekupstwo przedstawiciela państwa,
6. przymus zastosowany wobec przedstawiciela państwa,
7. przymus zastosowany wobec państwa,

8. niezgodność traktatu z normą *ius cogens*

Rozdział VI opracowania zatytułowany „Wygaśnięcie umowy międzynarodowej” (ss. 149 – 166) stanowi systematyczne omówienie przyczyn wygaśnięcia i wypowiedzenia umowy międzynarodowej. W świetle postanowień konwencji wiedeńskiej z 1969 r. wyróżnia się dwie grupy przyczyn:

- 1) wyraźnie przewidziane w traktacie,
- 2) nie przewidziane w traktacie.

Do pierwszej grupy zalicza się:

- upływ czasu na jaki umowę zawarto,
- spełnienie się warunku rozwiązującego
- wypowiedzenie umowy zgodnie z jej postanowieniami.

Wśród przyczyn drugiej grupy dokonuje się podział na te, które powodują utratę mocy wiążącej umowy z mocy prawa lub z inicjatywy stron.

Z mocy prawa traktat traci moc wiążącą gdy:

- istnieje co do tego zgodna wola stron umowy,
- następuje całkowite wykonanie umowy,
- znika podmiot umowy,
- znika przedmiot umowy.

Z inicjatywy stron do wygaśnięcia traktatu dochodzi, gdy następuje:

- całkowita zmiana okoliczności /klauzula *rebus sic stantibus* /,
- naruszenie umowy przez partnera,
- trwała niemożność- wykonania umowy,
- niezgodność- z nowo powstałą normą *ius cogens*,
- takie postanowienie stron chociaż nie było to przewidziane w umowie,
- wygaśnięcie wskutek zawarcia późniejszej umowy.

Przedostatni, VII rozdział książki „*Sukcesja państw w odniesieniu do umów międzynarodowych*” (ss. 167 – 179) omawia sytuację, którą prawo międzynarodowe publiczne określa mianem sukcesji państw. Konwencja wiedeńska z 1978 r. zagadnienie to definiuje jako zastąpienie jednego państwa przez inne w odpowiedzialności za międzynarodowe stosunki terytorium (i w odniesieniu do ludności na tym terytorium). Konwencja ustanawia następujące modele sukcesji: cesja, powstanie państwa niepodległego, powstanie nowego państwa z kilku terytoriów zależnych, rozpad i zjednoczenie państw. Sukcesja nie występuje w przypadku aneksji ponieważ jest to sytuacja niezgodna z prawem międzynarodowym.

Ostatni, ósmy rozdział książki nosi tytuł „*Rozstrzyganie sporów dotyczących umów międzynarodowych*” (ss. 181 – 191). Spory dotyczące traktatów podlegają, podobnie jak wszystkie inne spory międzynarodowe, zasadzie pokojowego rozstrzygnięcia. Obowiązek ten ciąży na wszystkich podmiotach prawa międzynarodowego.

Konwencja wiedeńska z 1969 r. ustala procedurę rozstrzygnięcia sporów międzyna-

rodowych, które mogą powstać w związku z nieważnością, wygaśnięciem lub zawieszeniem traktatu. Konwencja o sukcesji państw z 1978 r. zawiera rozwiązania proceduralne w dużym stopniu podobne do rozwiązań przyjętych w konwencji z 1969 r. Postanowienia w tej sprawie mają zastosowanie wyłącznie do sporów dotyczących interpretacji lub stosowania samej konwencji (s. 188). Natomiast konwencja wiedeńska z 1986 r. przyjmuje procedurę rozstrzygania sporów analogiczną do procedury ustalonej w konwencji z 1969 r., wprowadzając jedynie zmiany łączące się z faktem, że stronami sporu mogą być nie tylko państwa ale i organizacje międzynarodowe.

Na końcu książki umieszczone zostały trzy aneksy.

Aneks I (ss. 195 – 240) zawiera tekst Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. w językach polskim i angielskim.

Aneks II (ss. 241 – 247) przedstawia status prawny konwencji wiedeńskich na dzień 15 września 1997 r. W tabelkach umieszczono dane dotyczące państw – stron, podpisania, ratyfikacji, przystąpienia, sukcesji oraz wejścia w życie i rejestracji poszczególnych konwencji.

Aneks III (ss. 249 – 254) zamieszcza wybrane postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej dnia 2 kwietnia 1997 r.

Powyższa praca jest pierwszym całościowym opracowaniem prawa traktatów w języku polskim. Pozostaje podziękować Autorce za tak znakomite dzieło, które dotarło do rąk polskiego czytelnika.

Ks. Krzysztof Warchałowski

Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico (a cura)
Le sanzioni nella Chiesa
Quaderni della MENDOLA, Glossa, Milano 1997, ss. 281

Publikacja prezentuje akta XXIII już spotkania studyjnego Włoskiej Grupy Wykładowców Prawa Kanonicznego (*Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico*), które odbyło się w dniach 1-5 lipca 1996r. Tym razem było ono poświęcone VI Księdze Kodeksu Prawa Kanonicznego. Jest to piąty tom *serii Quaderni della Mendola*. Uczestnicy spotkania podjęli tematykę związaną z prawem karnym Kościoła. Kościół będąc wspólnotą zbawczą, jak piszą Autorzy (s.7) nie może pozostawać obojętny wobec tej gałęzi prawa ponieważ nie chce przede wszystkim być nieczuły wobec antykościelnych sposobów działania, które przynoszą szkodę wspólnocie wierzących. Autorzy w prezentacji publikacji zauważają, że z jednej strony tematyka ta jest raczej rzadko podejmowana podczas sympozjów czy spotkań, z drugiej jednak strony pojawiło się już wiele, nawet drobiazgowych, publikacji i opracowań podejmujących kwestię pra-